

PROGRAMIN VE YAPIMCININ ADI	Dosya Analiz / 19 Özbekistan Notları 2	Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL
YAYIN YERİ, TARİHİ VE SAATİ	TSR Yabancı Dil	

SİNYAL

SES

“15., 16. Yüzyılda bilimde, eğitimde, kültürde, medeniyette devasa gelişmeler kaydetmesine rağmen Özbekistan’daki bu gelişmeler neden devam etmemiş? Neden Türk ve İslam dünyası daha sonraki yüzyıllarda bu parlak zihniyetin çok uzağına düşmüş?”

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL’ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Bilim, Tarih, Siyaset ya da siyasal istikrarın önemi

“Emir Timur” Özbekler için çok şey ifade ediyor. Özbekistan’a Timur ülkesi de denebilir. Hükümranlığı döneminde pek çok bilim insanını, âlimleri ülkesine davet etmiş. Bugün Buhara’daki, Semerkant’daki pek çok tarihi eser Timur döneminde yapılmış. Özbekistan’ın İlk devlet Başkanı İslam Kerimov, kendini değil, Timur’u ve onun döneminde yapılan eserleri öne çıkarmayı tercih etmiş.

Timur döneminde devletin sınırları İzmir’den Hindistan’a kadar uzanıyor. Timur Osmanlı Devleti’ni fetret devrine sokarken Altınordu Devletini sona erdiriyor. Ama bu kadar geniş bir coğrafyayı yönetecek devlet mekanizması olmadığından, 1405’deki ölümüyle, devleti dağılmaya başlıyor. Osmanlı Devleti kısa sürede kendini toparlayarak, yenileyerek yoluna devam ediyor. Ama Altınordu Devleti’nin topraklarında oluşan boşluğu Ruslar dolduruyor. Timur, yarattığı boşluk nedeniyle Rus İmparatorluğunun doğuşuna neden olmakla eleştiriliyor.

Timur döneminde ve sonrasında devasa bilimsel çalışmalar yapılmış olmasına rağmen sonrasında bu adımların sürdürülmediğini görüyoruz. Bunun çok önemli bir nedeni siyasal istikrar. Siyasal istikrar yoksa bilim, eğitim, sanat, kültür, medeniyet hiçbir şey kalıcı olamıyor. Bu durumun çok acıklı örneğini Timur’un torunu Uluğ Bey’in hikâyesinde görüyoruz. Devlet başkanı, çağının önde gelen âlimi, astronomu olmasına rağmen, oğlu kendisine başkaldırıyor. Oğluna yenilince teslim oluyor. Taht işlerinden vazgeçtiğini, hacca gitmek istediğini belirtiyor. İzin veriliyor. Ama daha Semerkant’ı çıkar çıkmaz oğlunun emriyle öldürülüyor. Birkaç ay sonra oğlu da askerleri tarafından öldürülüyor. Bu kadar belirsizlik ve güvensizlik içinde hiçbir şeyin kalıcı olması mümkün değil. Girişteki sorunun önemli bir nedeni siyasal istikrar. Ehli Sünnet ulemasının siyasal istikrara verdiği önem

YAPIMCI	ÜNİTE AMİRİ	YAYIN DENETLEME KURULU DENETİMİ

Özbekistan'da çok daha iyi anlaşılıyor. Devlet yoksa geriye bir şey kalmıyor çünkü. Osmanlı Devletinin ve kurumlarının daha kalıcı olmasının en önemli nedeni de yine siyasal istikrardır.

FETÖ

FETÖ'nün ne büyük tehdit olduğunu Özbekistan Türkiye'den önce farketmiş. 1999'da FETÖ okullarını toptan kapatmış. Ajanlıkla suçladığı öğretmenlerini sınırdışı etmiş. FETÖ'nün Türkiye'de 2016'de gerçekleştirmek istediği darbe girişimini daha önce Özbekistan'da denediği ve başarısız olduğu ifade ediliyor. FETÖ'nün Türkiye-Özbekistan ilişkilerine verdiği zararı, gerek zihin dünyamızdaki Özbekistan algısı ve gerekse orada dinlediklerimiz üzerinden daha iyi farkediyoruz.

Buhari, Şahı Nakşibendi, Maturidi

Kuşkusuz Özbekistan'a dair bir yazı Buhari'siz, Nakşibendi'siz, Maturidi'siz yazılamaz. Günümüz dünyasında, radikalleşmeyi engelleyen, ötekileştirmeyen İslami yorumun kökenlerini oluşturan bu isimler bir başka yazımızın konusu olsun. Şimdilik Özbeklerin bu isimlerin türbelerine yoğun ilgi gösterdiklerini belirtelim.

Türkçe ve Türk dünyası

Türkçe konuşan devletlerarasında iletişimi, anlaşmayı artırmak aslında zor değil. Üç temel adım, birbirimizi anlamamızı çok daha kolaylaştıracaktır.

İlki Latin harflerine geçmek. Özbekistan Latin harflerine geçmiş durumda. Kazakistan ve Azerbaycan da. Ama bu ülkelerde yer yer Kril alfabesi de kullanılıyor. Latin harflerine geçildiğinde yazılı metinleri anlamak kolaylaşacak.

İkincisi, yüzyıl öncesi kelimeleri daha fazla kullanmak. Son yüzyılda Türkiye Türkleri İngilizce ve Fransızcadan diğerleriye Rusçadan fazlasıyla etkilendiler. Hep birlikte dedelerimizin dilini konuşsak çok daha rahat anlaşabileceğiz. Özbekistan'da yaşlıların konuşmaları, giyimleri rahmetli dedemlere ve ebemlere öylesine benziyor ki, onları ziyaret etmiş gibi hissettim.

Üçüncü olarak, Türkiye Türkçesi yazıldığı gibi okunuyor, okunduğu gibi yazılıyor. Bu da dilde basitlik sağlıyor. Diğer dillerde de böylesi bir gayret anlaşmayı daha da kolaylaştıracaktır.

Hali hazırda, eski Türkçeyi biraz biliyorsanız, anlaşmanız zaten zor değil.

Türk üniversitelerinin şube açabilmesi

Görüştüğümüz herkes Türk Üniversitelerinin acilen Özbekistan'da şube açması gerektiğini ısrarla vurguluyor. Putin'in 150 Rektörle çıkarma yaptığı ifade ediliyor. Batılı üniversiteler şubelerini çoktan açmış durumdadır. Üniversitelerimizin Özbekistan'da şube açabilmelerinin önünde varsa mevzuat engeli acilen kaldırılmalıdır. Seçilecek belirli üniversitelerin Özbekistan'da şube açmaları acilen teşvik edilmelidir. Rusya'nın, Batılı ülkelerin zaten önemli mesafe aldığı bir durumda, daha fazla gecikilmemeli.

2. Türkiye

YAPIMCI	ÜNİTE AMİRİ	YAYIN DENETLEME KURULU DENETİMİ

Özbekistan’da gördüğüm aslında 2. bir Türkiye. Sanki 2. bir Türkiye’yi keşfetmiş kadar mutluluk ve huzur duyuyor insan. Ya da Orası Atayurdumuz olduğuna göre, Türkiye’ye 2. Bir Özbekistan da denebilir.

Zihin kodları Batı’da şekillenmiş bir Türkiye

Gitmeden Özbek öğrencilerle odak grup çalışması yapmışım. Öğrenciler Türkiye’de insanların Batı’ya çok daha duyarlı olduklarını, Doğu’daki gelişmeleri adeta yok saydıklarını ifade etmişlerdi. Buhara ve Semerkant’ın üzerimizdeki derin etkisiyle, dönüşte öğrencilerin ne demek istediği daha iyi anlıyorum. “Medyada Türk dünyasına ne kadar yer veriliyor” diye basit bir bakış durumu ele veriyor. Spor, sanat, edebiyat programlarında Türk dünyasından neredeyse hiç bahsedilmiyor. Kendimize soralım, Batı’dan pek çok spor ve sporcu bilirken Türk ve İslam dünyasından kaç tane biliyoruz? Kablo TV’de, Batılı ülkelerden birçok kanal varken Türk dünyasından kanal yok denecek kadar az.

Ata yurdumuza yönelik bu yetersiz ilgi insanı üzüyor. Oysa çok basit şeyler Türk ve İslam dünyasını daha fazla gündemimize sokabilir. Türk Keneşi altında, Türk Dünyasının şampiyon kulüpleri, şampiyonlar şampiyonunu belirlemek için her yıl müsabaka yapsa? Keza aynısı İslam İşbirliği Teşkilatı altında yapılırsa? Bu tür sembolik faaliyetler bile fazlasıyla ilgi ve bilgi oluşturacaktır.

Zihin dünyamızın kapsama alanının sadece Batıyla şekillenmesi, Türkiye’yi küçültür. Tarihi köklerinden kopmuş bir Türkiye başta kendine çok şey kaybettirir. Böyle bir Türkiye, AB’ye girse bile, AB içinde kendini sıradan bir AB ülkesi düzeyine düşürür. Türkiye Batıyla kurduğu ilişki kadar, Türk ve İslam dünyasını, Afrika’yı da gündemine aldığı oranda kendisini bulmuş olur. Ancak böyle bir Türkiye misyonunu yerine getirebilir ve başta kendine, bölgesine, dünyaya çok şey katar.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL’ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...

SÖZCÜK SAYISI: 876

YAPIMCI	ÜNİTE AMİRİ	YAYIN DENETLEME KURULU DENETİMİ